

УДК 614(092)Овсиенко(477.54)

*П.О. Трезуб, Д.Ю. Дончак, Н.А. Галичева, Л.Г. Огнева*

*Харьковский национальный медицинский университет*

## **ВЫДАЮЩИЙСЯ ОРГАНИЗАТОР ЗДРАВООХРАНЕНИЯ ПРОФЕССОР ИВАН ИВАНОВИЧ ОВСИЕНКО (1901–1971)**



Иван Иванович Овсиенко родился в 1901 г. в Екатеринославле (с 1926 года – Днепропетровск). По окончании в 1929 г. лечебного факультета Днепропетровского медицинского института работал санэпидинспектором Мелитопольского округа, после чего практически вся дальнейшая жизнь И.И. Овсиенко была связана с Харьковом и Харьковским медицинским институтом.

С 1 сентября 1930 года учился в аспирантуре на кафедре у выдающегося профессора-гигиениста Марзеева Александра Никитича. Под его влиянием сформировался характер ученика. Он проявлял незаурядные способности ученого и организатора. О серьезном отношении А.Н. Марзеева к И.И. Овсиенко свидетельствует тот факт, что в 1935 г. ему были предложены должности заместителя директора и заведующего отделом коммунальной гигиены в Украинском центральном институте коммунальной гигиены, также созданном по инициативе профессора А.Н. Марзеева, а в сентябре 1937 года – инструктора отдела науки ЦК КП(б)У.

В 30-е годы И.И. Овсиенко занимал руководящие должности, а именно: в 1938 г. был избран депутатом Верховного Совета УССР, а в 1940 г. – кандидатом в члены Центрального Комитета КП(б) Украины, неоднократно избирался депутатом Харьковского городского Совета депутатов трудящихся.

В трудные годы репрессий с 1938 по 1944 г. Овсиенко работал народным комиссаром здравоохранения Украины, где в полной степени раскрылся его организаторский талант.

Еще до его назначения начался новый этап социалистического строительства – социалистическая индустриализация страны и коллективизация сельского хозяйства, что поставило перед народным хозяйством большие задачи. Осуществление их проводилось в несколько этапов: первый – 1928–1932 гг., второй – 1933–1937 гг. и третий – 1938–1941 гг.

В соответствии с ростом задач, поставленных перед народным хозяйством, его наукой и культурой, резко повышались требования к здравоохранению. В постановлении ЦК ВКП(б) «О медицинском обслуживании рабочих и крестьян» было указано на необходимость решительного изменения форм и методов работы органов здравоохранения с учетом нужд рабочего класса, трудящегося крестьянства, четкого отражения классового принципа в постановке медицинского обслуживания населения.

Под непосредственным управлением народного комиссара здравоохранения Овсиенко Ивана Ивановича широко проводилась работа по оздоровлению условий труда на заводах и фабриках, в колхозах и совхозах. В результате значительно расширился объем, повысилось качество

© П.О. Трезуб, Д.Ю. Дончак, Н.А. Галичева, Л.Г. Огнева, 2013

медико-санитарної допомоги трудящимся і, як следствие цього, почали знижуватися захворюваність і травматизм робочих і працівників сільського господарства.

Овсиенко І.І. розумів, що технічна реконструкція у всіх галузях народного господарства невіддільно пов'язана з глибоким удосконаленням підготовки кадрів, оволодінням ними нової техніки і розвитком радянської науки.

Таким чином, період перебування на посаді народного комісара охорони здоров'я Овсиенко Івана Івановича можна розглядати як роки високопродуктивного періоду цілеспрямованого розвитку охорони здоров'я, подальшого вдосконалення її організаційних основ, діяльності медичних закладів, створення нових її типів відповідно до бурного зростання народного господарства, потребами робочого класу, працівників соціалістичного сільського господарства.

При всьому значенні досягнутих успіхів ще багато завдань залишалися нерешеними. Їх рішення було перервано в середині 1941 р. нападом нацистської Німеччини. Все народне господарство, наука і культура, в тому числі і охорона здоров'я, були перебудовані відповідно до вимог воєнного часу. Урядом було мобілізовано всі людські і матеріальні ресурси країни, організовано опір, а потім і розгром нацистських загарбників. З початку Великої Вітчизняної війни Овсиенко І.І. очолював роботу по організації медичної допомоги Радянській Армії і громадянському населенню, керував евакуацією медичних закладів на найважливіших ділянках фронтних дій. Був уповноваженим санітарним управлінням Південного і Південно-Західного фронтів і займався медико-санітарним забезпеченням українських партизан.

Після звільнення загарбників була розгорнута велика робота по відновленню державної системи охорони здоров'я. Було здійснено сприяння відродженню матеріально-технічної бази, комплектуванню кадрами мережі медико-санітарних закладів, обладнанню їх відповідним оснащенням, транспортом і т. п. У проведенні цих заходів безпосередню участь брав Іван Іванович Овсиенко, до 1944 р. перебуваючи на посаді народного комісара охорони здоров'я.

З 1944 р. і майже до кінця життя (по 1971 р.) впродовж 27 років Овсиенко І.І. очолював Український центральний інститут вдосконалення лікарів у Харкові. Він був висококваліфікованим педагогом з великим організаційним досвідом і теоретичними знаннями в області охорони здоров'я, що ставило його в один ряд з видатними діячами радянської медицини.

Прийнявши інститут, який тільки рік тому відродив свою діяльність після звільнення України від нацистських загарбників, Овсиенко надавав собі звіт у важких умовах, які будуть виникати перед ним, але не відступив і наказав інституту розвиватися, з кожним роком досягаючи нових успіхів у діяльності.

Овсиенко І.І. сприяв створенню в інституті нових кафедр – перших в нашій країні і за кордоном. Так, в 1949 р. була відкрита перша в Україні і друга в Радянському Союзі кафедра ендокринології, в 1958 р. при кафедрі клінічної неврології було введено курс психотерапії і психопрофілактики, а в 1962 р. створена перша в СРСР самостійна кафедра психотерапії і психопрофілактики (засновник – професор І.З. Вельвовський). В 1959 р. почала роботу одна з перших в країні кафедр торакальної хірургії і анестезіології, пізніше кафедра торакоабдомінальної хірургії (засновник – професор А.А. Шалімов). За перші чотири роки управління інститутом кількість кафедр зросло майже вдвічі.

В 1946 р. І.І. Овсиенко захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук, а в 1968 р. йому присвоєно наукове звання професора по кафедрі організації охорони здоров'я. Професором І.І. Овсиенко розроблені методики санітарно-демографічного опису лікарського пункту, дослідження і аналізу діяльності медико-санітарних закладів. Напрямок його наукових робіт має велике значення для практики органів охорони здоров'я і в даний час. Ряд наукових робіт І.І. Овсиенко присвячені історії

развития высших медицинских и научных учреждений на Украине и подготовке врачебных кадров.

Под его руководством выполнены работы на соискание ученой степени кандидата медицинских наук, проводилась подготовка аспирантов по социальной гигиене и организации здравоохранения.

Под руководством И.И. Овсиенко усиливается работа по подготовке врачей-специалистов и повышению квалификации врачей общего профиля в условиях мирного времени. С 1946 г. увеличен прием в клиническую ординатуру и расширена специализация врачей по педиатрии, венерологии, онкологии, акушерству и гинекологии, терапии, ортопедии, микробиологии, фтизиатрии, организации здравоохранения и судебной медицины. Проводятся циклы специализации и повышения квалификации молодых врачей выпуска военного времени.

Начавшаяся в 1948 г. в системе здравоохранения реформа по объединению клиник и больниц с амбулаториями и поликлиниками вызвала необходимость подготовки врачей, которые в равной степени успешно владели знаниями и практическими навыками по диагностике лечения и профилактике заболеваний при работе как в стационаре, так и в поликлинике, амбулатории, на участке. В соответствии с новыми задачами И.И. Овсиенко изменяет формы, методы и содержание учебной и научной деятельности института и увеличивает сроки обучения. На большинстве циклов преподавание клинических дисциплин дополняют обучением врачей в поликлиниках, а врачей санитарного профиля – в санитарно-эпидемических станциях.

В этот период проводится значительная работа по созданию специализированной помощи в сельских районах, где организуют хирургические, терапевтические, родильные, инфекционные отделения и детские палаты в составе сельских ЦРБ.

В результате деятельности Овсиенко И.И. улучшается качество подготовки врачей-специалистов. С 1946 до 1953 г. в целях создания как в городских, так и в сельских районах широкой специализированной врачебной помощи институтом подготовлено: терапевтов – 1060, хирургов – 555, акушеров-гинекологов – 370, акушеров-специалистов по психопрофилактическому обезболиванию родов – 530, ортопедов-травматологов – 275, фтизиатров – 695, дерматовенерологов – 400, офтальмологов – 220, отоларингологов – 190, рентгенологов – 450 и т. д. Количество врачей-курсантов, прошедших обучение в институте, в послевоенные годы постоянно растет и составило в 1946 г. – 1184 человека; в 1950 г. – 1240; в 1955 г. – 1455; в 1960 г. – 2010.

Овсиенко Иван Иванович расширял учебную деятельность института, научную работу и подготовку научно-преподавательских кадров через аспирантуру и клиническую ординатуру. Те молодые врачи-специалисты, которые прошли обучение в аспирантуре или ординатуре, стали основным резервом подготовки молодых преподавательских кадров для института. Так, из 125 доцентов и ассистентов, которые работали в институте в 1963 г., 60 закончили в нем аспирантуру или ординатуру. К 1967 г. численность профессорско-преподавательского состава выросла до 187 человек, из них 25 докторов медицинских наук и 136 кандидатов.

К 50-летию юбилею (1973 г.) в институте функционировало 40 кафедр и 2 курса – ожоговых болезней и гражданской обороны, которые были объединены в три факультета – терапевтический (15 кафедр), хирургический (14 кафедр) и санитарно-гигиенический (11 кафедр и 2 курса). Количество преподавателей составляло 227 человек, в том числе 33 доктора и 168 кандидатов наук. Должности заведующих кафедрами занимали выдающиеся ученые профессора В.К. Новроцкий, А.А. Шалимов, С.Г. Генес, А.А. Корж, М.А. Нападов, Т.А. Старожинский и др., что несомненно является заслугой ректора института Овсиенко Ивана Ивановича.

Родина высоко оценила многолетний труд Овсиенко Ивана Ивановича – он был награжден орденом Красной Звезды, тремя орденами Трудового Красного Знамени, медалями и почетными грамотами.

**Список литературы**

1. Циганенко А. Я. Овсієнко Іван Іванович: вчений в галузі соціальної гігієни / А. Я. Циганенко // Вчені університету. – Харків, 2002. – С. 188–189.
2. Харківська медична академія післядипломної освіти: до 80-річчя заснування / [редкол.: М.І. Хвисюк (голова) та ін.]. – Харків : Фоліо, 2003. – С. 34–37.
3. Харківський інститут удосконалення лікарів : [Проспект: юбіл. вид., 1923–1998]. – Харків : Харк. ін-т удоскон. лікарів; Фотоагентство «Україна Слобідська», 1998. – С. 3.
4. Здравоохранение и медицинская наука Харьковщины за пятьдесят лет (1918–1967) : указ. отечеств. лит. – Харьков, 1972. – С. 456–459.